

Т. І. Сільченко

***ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ
1 КУРСУ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «АКТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО ТЕАТРУ
ЛЯЛЬОК»***

Передмова.

Розвиток мистецтва театру ляльок на сучасному етапі ставить перед актором, працюючим з лялькою, режисером, художником все складніші творчі завдання, виконання яких неможливе без досконалого рівня підготовки. Але саме актору, його вмінню і таланту, його здатності «оживити» ляльку належить головна роль. Без актора лялька – лишень тільки предмет, іграшка і не більше. Вона може бути гарною на вітрині виставки та виявитися безпорадною і жалюгідною в руках погано підготовленого актора. «Дійсно професійний актор з усіма притаманними йому властивостями – талантом, темпераментом, вмінням вірити у правду неймовірного – тільки він дає ляльці душу, і тоді лялька стає всемогутньою» - таку оцінку ролі актора дає С. В. Образцов [5, с. 75 - 92].

Курс базового навчання студента за спеціалізацією «Акторське мистецтво театру ляльок» складається з теоретичних знань і практичних занять. Чотири роки студент акторського відділення накопичуватиме знання, пізнаватиме мистецтво театру ляльок, активно оволодіватиме своєю спеціальністю паралельно з основами майстерності актора драматичного театру, сценічним мовленням та іншими важливими для розвитку актора дисциплінами. Але потрапляючи на перший курс, студент віддалено уявляє, що таке театр ляльок і чим насправді він буде займатися.

Тож на першому етапі перед викладачем стоїть дуже важливе завдання – розкрити студенту сутність театру ляльок, навчити його азам акторського мистецтва. Саме під час перших лекцій потрібно зацікавити студента, заволодіти його увагою, захопити, викликати азарт до навчання. Для того, щоби адаптація першокурсника була поступовою і гармонійною, потрібно розподілити

навчальний процес 1 курсу на декілька етапів, що допоможе при певній систематичності плавно прокласти шлях до цілі – оволодіння майбутньою професією.

Театр ляльок як особливий вид мистецтва.

Мистецтво театру ляльок – стародавнє і глибоко народне мистецтво. Відомості про ляльковий театр зустрічаються ще в античній літературі: в Єгипті ляльки з нитками розігрували життя богів, у Стародавній Греції величезні ляльки-автомати, що робилися з дорогоцінних металів та коштовних порід дерева, приводилися в дію в урочисті моменти релігійного дійства, в Римі ляльки (іноді й колекції) становили частку оздоблення кімнат чи прикраси столу.

Перші письмові згадки, що дійшли до наших часів, припадають на XVI століття. Первісну згадку про театр ляльок в Україні можна віднести до часів гетьмана Конашевича Сагайдачного (1600-1620рр.), коли він почав відновляти Київське братство і Академію. Польсько-український етнограф Еразм Ізопольський надає близькі до цього дати – 1591-1639 роки.

Протягом багатьох століть театр ляльок дивує, захоплює та хвилює різноманітні верстви населення.

Так що ж таке театр ляльок? Б. Голдовський у своїй енциклопедії дав йому таке визначення: «Театр ляльок, чарівний світ – одна із найбільших моделей Світу, Людини і Людства» [1, С. 385].

На думку відомого письменника-сатирика Джонатана Свіфта «ляльковий театр було створено для того, щоби показати людський світ із усіма його дивацтвами». На відміну від драматичного театру, де грають не ляльки, а живі люди, ляльковий театр значно довговічніший. Його актори-ляльки здатні жити багато століть, і усяка музейна лялька, ведена рукою досвідченого ляльковеда, в будь-який момент здатна ожити та зіграти перед нами ту саму лялькову комедію, якою захоплювалися глядачі – королі, ремісники, дворяни, купці, наймані солдати – і сто, і двісті, і чотириста, і вісімсот років тому.

У 1730 р. у газеті «Санкт-Петербурзькі відомості» невідомий автор написав про театр ляльок, як про «театр, здатний “єство речі показувати”».

Німецький драматург, поет і прозаїк Генріх фон Клейст говорив про театр ляльок як про «грацію живого й неживого, пізнання й невинності, керованого манекена й бога»[2, С. 16].

Багато митців, небайдужих до цього виду мистецтва, надають ляльковому театру різноманітні визначення. Проте, на їх думку, безперечним є те, що театр ляльок – дійсно особливий і специфічний вид мистецтва. Його художні можливості – незчисленні, прийоми і форми – багатоманітні, системи ляльок – різні за видом і принципом ведення. Прийоми і специфіка театру ляльок використовуються в драматичних театрах, на естраді, у цирковому жанрі, на екранах кіно і телебачення тощо. Мистецтву театру ляльок притаманні метафоричність, алегоричність, троп і образність мови.

Враховуючи необізнаність студента-початківця щодо майбутньої спеціальності, на перших заняттях-знайомствах з ляльковим мистецтвом варто організувати перегляд фото та відео-матеріалів. У кожного викладача за творчу кар’єру накопичилося багато корисного матеріалу про театр ляльок, та й простір Інтернету сьогодні насичений різноманітною інформацією. Тому необхідно показати студенту, який тільки-но починає знайомитись з професійним театром ляльок, уривки з вистав відомих митців України і світу, цікаві сюжети з різних фестивалів театрів ляльок, виступи акторів з естрадними концертними номерами тощо. Після того, як педагог пересвідчився, що студент зацікавився своєю майбутньою професією, потрібно переходити до другого обов’язкового етапу навчання.

Етика як одна з головних складових творчості

Перший курс – процес становлення і виховання майбутнього актора-лялькаря, засвоєння ним основних правил поведінки на сцені, роботи у колективі. Специфіка театрального мистецтва – це об’єднання колективної творчості драматурга, художника, режисера, композитора, актора, які впливають

на глядача за допомогою різноманітних художніх засобів. Тому необхідно довести до свідомості майбутнього актора, що плідна колективна творчість неможлива без відповідної атмосфери, без залізної дисципліни, без здатності артиста підпорядкувати свої особисті інтереси на користь загальної справи.

Педагог повинен розкрити учням глибокий зміст важливішого заповіту К.С.Станіславського – «любити мистецтво в собі, а не себе в мистецтві». Важливо із самого початку донести до студента думку, що справжнє сценічне мистецтво – це, насамперед, мистецтво художнього ансамблю, яке визначає напрямок виховання актора. Його творчий зріст та майбутній успіх залежить не тільки від нього самого, але й від тих людей, з якими той буде працювати пліч-опліч, від тієї загальної атмосфери, що генерує максимальну творчу активність.

З моменту вступу до вузу актор-початківець повинен привчатися до щоденної праці, розвивати в собі вимогливість і самокритичність, уважне і доброзичне відношення до товаришів та непримиренність до всілякого роду нездорових явищ у творчому колективі.

Не варто забувати, що акторська етика і дисципліна – це сукупність на перший погляд непомітних дрібниць, що загалом визначають і особистість студента, і стиль роботи, і художню атмосферу занять. Цинічне відношення до мистецтва, скепсис, заздрість, хвороблива самолюбивість, егоцентризм, недоброзичливість, плітки – все це отруює і руйнує творчу атмосферу в колективі та стає непереборною перешкодою на шляху до справжнього мистецтва. Не можна «за кулісами жити маленьким життям міщанина, а вийшовши на сцену, відразу зрівнятися і встати на одну площину із Шекспіром» [5, С. 257].

Питання акторської етики і дисципліни, суспільного призначення театру і вищих цілей акторського мистецтва настільки значне та об'ємне, що воно не може бути вичерпане однією лише вступною бесідою педагога, до нього доведеться повертатися постійно протягом всіх років навчання.

Специфічність театру ляльок.

Сценічна дія – основна ознака театру взагалі. Саме через дію створюється сценічний образ – результат сценічної творчості. Наприклад, в драматичному театрі основним виразним засобом є слово, що звучить. Без нього драматичний театр перетворився б у пантоміму. В оперному театрі важливим засобом є музика і покладене на неї слово. Тут актор, як і в драматичному театрі, створює сценічний образ пластичними і психологічними засобами, тільки не говорить, а співає. В театрі балету актор взагалі позбавлений слова, його специфічний засіб – мистецтво танцю і пластична пантоміма. І тільки в театрі ляльок жива акторська природа поєднана з неживим предметом, як специфічним засобом виразності. Особисті пластичні і мімічні засоби актора-лялькаря замінені твором образотворчого мистецтва, створеним художником, – лялькою.

Специфічність театру ляльок полягає у своєрідній неповторній естетиці, основними виразними засобами якої є не тільки художня лялька, а й рука, предмет, маска, що «оживають». На думку М.Корольова, «театр ляльок – це мистецтво предметів, які оживають від приведення їх у рух актором і викликають асоціації з життям людей»[3, С. 14].

Саме на першому курсі закладається основа класичної постановки руки і практичне знайомство з мистецтвом театру ляльок. Тобто здійснюється робота над пластичним розвитком рук, знайомство й оволодіння різними видами імпровізованої ляльки, «оживлення» предмету тощо.

Адаптація до навчального процесу студентів 1 курсу пройде природно і безболісно, якщо врахувати психологічний бар'єр щодо піднятої на ширмі руки та необізнаності щодо майбутньої професії. Фізіологічно людину влаштовано так, що робота піднятими догори руками, на відміну рухів перед собою, не є для неї природними. Тому, для поступового введення студентів у суть професії, перший семестр слід присвятити оволодінню елементами акторської майстерності через вправи та етюди з руками *не на ширмі*, а перед собою.

Перший семестр необхідно поступово, крок за кроком працювати над пластичною підготовкою рук студентів, виконанням тренажних вправ для зміцнення та розвитку пальців і рук, зняттям затиску і напруги м'язів тіла – все

це надасть їм основні технічні навички. Паралельно слід проводити тренінги для розвитку фантазії, бачення, образного мислення, асоціативної уяви через пластику рук та у роботі з імпровізованою лялькою. Використовуючи набуті навички, знання і психологічну підготовку студентів, наприкінці семестру можна залучити їх до виконання найпростіших практичних завдань на ширмі, заснованих на деяких вправах пропедевтики.

Кінець першого семестру та основну частину другого потрібно присвячувати детальній роботі на ширмі – правильному розташуванню тіла під імпровізованою лялькою, триманню рівня, нахилам, розворотам, стрибкам, ході тощо; тренажним вправам для «руки з кулькою» та роботі з іншими видами імпровізованої ляльки. А паралельно закріплювати пройдений матеріал першого семестру, обов'язково ускладнюючи його, - це надасть змогу створити базу для творчої роботи зі студентами на подальших курсах.

Наприкінці першого навчального року студент повинен оволодіти певними практичними навичками і теоретичною базою майбутньої професії та усвідомити всю складність мистецтва театру ляльок.

Важливо відзначити, що наданий студентам протягом першого курсу матеріал повинен будуватися у межах дефініції «від загального до конкретного і навпаки». Інакше кажучи, будь-яка загальна теорія обов'язково повинна підкріплюватися практичним заняттям, а практичне використання – обґрунтовуватися теоретичним узагальненням.

Адаптація студентів 1-го курсу за спеціалізацією «Акторське мистецтво театру ляльок» до навчального процесу буде нетривалою і гармонійною, якщо педагог розпланує перший навчальний рік так, щоб знайомство з мистецтвом театру ляльок було цікавим, а заглиблення в його специфіку – плавним і поступовим. Тоді кропітка поетапна робота, від загального до конкретного і навпаки, допоможе виховати студента, який розумітиме викладача і стане його однодумцем у подальшому навчанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голдовський Б.П. Куклы: Энциклопедия. – М.: Время, 2004. – 496 с., ил. – С. 385.
2. Клейст фон Г. Dort in "Theatre/Public". - № 43, 1982; Fournel. – 1982; Plassard, 1992; часопис "Puck", видання «Міжнародного інституту театру ляльок». – С. 16.
3. Корольов М.М. Искусство театра кукол //Основы теории. – Л.: Искусство. – 1973. – 108 с., ил. – С. 14.
4. Образцов С.В. Актёр с куклой //Глава: Кукла – актер. – М. – Л.:Искусство,1938. — 171с., ил. – С. 75-92.
5. Станіславський К.С. Собрание сочинений в 8 т. – М.: Искусство. – 1958. – т. 3., С. 257.

Сільченко Т. І. Проблема адаптації навчального процесу студентів 1 курсу за спеціалізацією «Акторське мистецтво театру ляльок»

В даній статті розглядається проблема адаптації до навчального процесу студентів 1-го курсу за спеціалізацією «Акторське мистецтво театру ляльок». Автор розглядає ключові етапи для поступового введення студентів у суть професії, виходячи із специфіки театру ляльок.

Ключові слова: адаптація, специфіка театру ляльок, пропедевтика.

Сильченко Т. И. Проблема адаптации к учебному процессу студентов 1 курса специализации «Актёрское искусство театра кукол»

В данной статье рассматривается проблема адаптации к учебному процессу студентов 1-го курса специализации "Актёрское искусство театра кукол". Автор рассматривает ключевые этапы для постепенного введения студентов в суть профессии, исходя из специфики театра кукол.

Ключевые слова: адаптация, специфика театра кукол, пропедевтика.

Silchenko T.I. Problem of adaptation to the educational process of the 1year students specialized in "Acting technique of the Puppet Theater"

In this article the problem of adaptation is examined to the educational process of students of 1st course after specialization the "Actor art of Puppet Theater". An author examines the key stages for gradual introduction of students to essence of profession, going out the specific of Puppet Theater.

Keywords: adaptation, specific of Puppet Theater, introduction.

